

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Pedagogers utsagor om förhållningssätt gentemot barn i stressade situationer-i förskolans dagliga verksamhet

Ana Perry och Åse Persson

”Inriktning/specialisering/LAU 990”

Handledare: Monica Haraldsson Sträng

Examinator: Agneta Simeonsdotter

Rapportnummer: HT13-2920-011

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel: Pedagogers utsagor om förhållningssätt gentemot barn i stressade situationer i förskolans dagliga verksamhet.

Pedagogers utsagor om deras förhållningssätt emot barnen i stressad situationer samt vilka faktorer som stressar dem.

Författare: Ana Perry och Åse Persson

Termin och år: Ht:2013

Kursansvarig institution: (För LAU390/LAU395/LSÄ600: Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap)

Handledare: Monica Haraldsson Sträng

Examinator: Karin Gustafsson

Rapportnummer: HT13-2920-011

Nyckelord: Stress, förhållningssätt, yrkesetik, erfarenhet

Syfte: Att undersöka hur pedagogerna tänker att sitt förhållningssätt påverkar dem själva och barnen i stressade situationer. Hur påverkar faktorer som ålder, gruppstorlek, kortare och längre utbildning samt yrkeserfarenhetens längd i situationer där barn ingår? Desutom vill vi undersöka om det kan finnas något samband mellan de olika stressfaktorerna och iså fall vilka.

Huvudfråga: Undersöka olika faktorer samt hur yrkeserfarenheten kan påverka förhållningssättet i stressade situationer.

Metod: Vi har använt oss av kvantitativa och kvalitativa metoder i form av enkäter och interjuv/samtal.

Material: Teorianknytningen har delats upp, men det resterande har skrivit tillsammans.

Resultat: Pedagogerna upplevde att det var många faktorer som påverkade. Personalbrist stressade mest och skapade en kejdereaktion som påverkade hela verksamheten.

Detta är ett viktigt område att undersöka, då det kan öka medvetenheten och på sikt leda till bättre kvalitet i förskolan.

Förord

Vårt examinationsarbete handlar om pedagogers förhållningssätt i stressade situationer, men även vad som stressar dem och vilka faktorer som kan påverka i dessa situationer.

I detta arbete har vi delat upp den teoretiska anknytingen mellan oss där **Ana** har skrivit om förhållningssätt med underrubriker som behaviorism, sociokultur, etik och moral, yrkesetik, kränkningar kontra pedagogiska atmosfärer, kontrakt och metakontrakt samt erfarenhet. Vi har även gjort sammanfattningen kring dessa stycken var för sig.

Åse har skrivit om följande huvudrubriker: Faktorer som påverkar i stressade situationer samt vad som kan styra detta, socio psykologi, Stress, Hur stressen påverkar vårt psyke samt vilka faktorer som stressar pedagoger och hur de upplever att de blir påverkade av stressen. Det resterande arbetet har vi gjort tillsammans.

Vi vill tacka våra nära och kära för all den stöttning och de råd vi fått. Under tiden vi har studerat tillsammans har vi till stor del belamrat våra mödrars hem av olika anledningar och det har gladeligen låtit oss vara där och studera., så ett extra tack till dem.

Vi vill även tacka vår handledare Monica Haraldsson Sträng för all hjälp med struktur och konstruktiv kritik samt snabba svar på våra mail och tips från våra studiekamrater i handledningsgruppen och våra arbetskollegor. Vi vill även tacka våra respondenter både från pilotstudien och från huvudstudien att de tagit sig tid att hjälpa oss.

Sist men inte minst får vi tacka Torgeir för gott ”hembakt” fikabröd vid examenscaféet.

Vi har haft en rolig och lärorik resa som även varit lång och tidskrävande. Vi har bearbetat och vänt och vridit på vår analys för att hitta den intressantaste vinklingen på arbetet och nu har vi äntligen nått vår slutstation.

Göteborg 2013-11-11

Ana Perry och Åse Persson

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	2
Teoretisk anknytning	2
Beteendevetenskap	2
Sociokultur	2
Förhållningssätt	3
Etik och moral.....	3
Yrkesetik.....	4
Kränkningar.....	5
Atmosfärer.....	6
Kontrakt och metakontrakt.....	7
Faktorer som påverkar i stressade situationer samt vad som kan styra dessa	8
Organisatoriska villkor.....	8
Stress	9
Definition av stress.....	9
Stresskänslighet.....	9
Generella stressorsaker.....	10
Hur stressen påverkar vårt psyke samt vilka faktorer som stressar pedagoger	10
Kognitiva, fysiologiska och psykologiska reaktioner av stress.....	10
Känslomässiga reaktioner som får vi få när vi är stressade samt vad som händer i hjärnan ..	10
Faktorer som stressar pedagogerna samt hur de upplever att de blir påverkade av stressen	11
Erfarenheter	12
Metod	12
Genomförandet från pilotstudie till huvudstudie.....	13
Urval av respondenter.....	13
Pilotstudie	14
Huvudstudie.....	14
Interjuver/samtal.....	14
Bearbetning och analys av intervju/samtal.....	15
Generaliserbarhet, reliabilitet samt validitet.....	15
Etiska aspekter.....	16
Resultatredovisning	16
Vilka situationer säger pedagogerna vara mest stressade.....	17
Medianvärde för pedagoger med längre yrkeserfarenhet.....	18

Medianvärdet för pedagoger med kortare yrkeserfarenhet	19
Jämförelser av medianvärden inom fyra olika kategorier	20
Vad i dessa situationer det är som stressar pedagogerna.....	21
Känslor som pedagogerna säger sig uppleva i stressade situationer	22
Pedagogerna s utsagor om hur deras förhållningsätt ändras gent emot barnen i stressade situationer	22
Hur faktorer som grupp/ kortare och längre utbildning/ kortare och längre yrkeserfarenhet påverkar i stressade situationer.....	23
Utbildning.....	23
Erfarenheten	23
Samband mellan de olika stressfaktorerna	24
Slutdiskussion	26
Metoddiskussion.....	26
Förhållningssätt	27
Omsorgs- effektivitets inriktade diskurs samt organisatoriska villkor.....	28
Stress.....	29
Resultat av diagram.....	29
Samband mellan de olika stressande faktorerna.....	30
Personalbrist övriga faktorer organsation.....	30
Faktorer som yrkeserfarenhetens längd, ålder och utbildning.....	30
Övrigt.....	31
Referenslista	32

Inledning

”Vem som helst kan bli arg. Det är lätt. Men, att bli arg på rätt person och lagom mycket, vid rätt tillfälle av rätt anledning och på rätt sätt, det är inte lätt.” Aristoteles

Pedagogerna i förskolan lägger grunden för ett livslångt lärande, men förskolans verksamhet styrs av mål och rutiner, vilka kan skapa stressad personal. Detta kan då gå ut över barnen. Vi tror att pedagogerna får ett annat förhållningssätt gentemot barnen vid stressade tillfällen. Sker detta då medvetet eller omedvetet? I stressade lägen hinner man inte alltid reflektera över sitt eget agerande och det kan uppstå situationer där man till och med kan kränka barnen. Är det så att stressen styr över vårt förhållningssätt i dessa situationer? Bigsten (2004) tror att kränkningar förekommer när det är många barn i gruppen. Då infinner sig en känsla av att man måste ha kontroll över läget och kan känna en stress och oro över att inte klara av det. Hellman (2010) menar å andra sidan att vi blir mer disciplinerade i stressade rutinsituationer. Dessutom, menar Johansson (2003) betonar att vi pedagoger ställs inför en problematik där vi försöker återta kontrollen och korrigerar barnen till ett sätt som vi vill att de ska ha. Pedagogernas förhållningssätt förändras och det blir en negativ situation och stämning.

Hur agerar då pedagogerna i stressiga situationer? Som blivande förskollärare upptäcktes att det pedagoger säger och gör inte alltid är detsamma. Vi har ju alla olika saker i de ”ryggsäckar” som vi bär med oss, kan det vara så att vår egen uppfostran och våra värderingar som styr och inte det professionella förhållningssättet? Uppfattar pedagogerna själva att de bemöter barnen annorlunda i dessa stressiga situationer? Detta är ett viktigt område att undersöka, då det kan ge en bättre kvalitet i förskolan. Därför började vi som blivande förskollärare reflektera över om hur pedagoger agerar olika i stressade situationer. Vi skulle vilja veta vilka rutinsituationer som personalen upplever som mest stressande och hur de hanterar dem.

Linnér (2005) menar att det inom förskolan och skolan sker många möten både mellan personal/personal och barn/personal och att olika förhållningssätt visar sig i dessa. Här kan man även se hur pedagoger agerar på olika sätt i sitt pedagogiska handlande. Linnér (2005) har frågat sig vad det är för normer och värden som styr i dessa situationer. Det finns inte ett sätt att lösa samtliga situationer som är likartade eftersom vi alla har olika villkor. Dessa villkor kan exempelvis vara ”utbildning, barnens ålder, barngruppens storlek och andra arbetsförhållanden”(Linnér, 2005, sid 14). Därför har vi som blivande förskollärare valt att undersöka olika faktorer samt hur yrkeserfarenheten kan påverka förhållningssättet i stressade situationer. Det är viktigt att man som pedagog får en förståelse för hur dessa omständigheter påverkar verksamheten.

Det är även pedagogerna som medvetet och omedvetet bestämmer vilka atmosfärer som råder på förskolorna i olika situationer. Genom våra frågeställningar kan vi få ökad kunskap om hur både barn och vuxna påverkas av pedagogernas förhållningssätt i stressade situationer.

Syfte och frågeställningar

Vårt syfte är att undersöka hur pedagogerna tänker att deras förhållningsätt påverkar dem själva och barnen i stressade situationer. Hur påverkar faktorer som ålder, gruppstorlek, kortare och längre utbildning samt yrkeserfarenhetens längd i situationer där barn ingår? Dessutom vill vi undersöka om det kan finnas något samband mellan de olika stressfaktorena och iså fall vilka?

Därför utgår vi ifrån följande frågor:

- I vilka situationer säger sig pedagogerna vara mest stressade?
- Vad i dessa situationer är det som stressar dem?
- Vilka känslor säger sig pedagogerna uppleva i stressade situationer?
- Hur säger pedagogerna att deras förhållningsätt ändras gentemot barnen i stressade situationer?
- Hur påverkar grupp/utbildningen/erfarenhet situationen?

Teoretisk anknytning

Vi har valt att utgå ifrån ett beteendevetenskapligt perspektivbehavioristiskt synsätt där vi undersöker respondenternas tankar, känslor och värderingar. För att kunna undersöka detta så måste vi även titta på det utifrån ett behavioristiskt synsätt. Vi har tagit upp beteenden som kan utspela sig på en förskola där pedagogerna använder sig av olika förstärkningar. Förutom detta har vi förklarat begrepp som kontrakt och metakontrakt från ett sociokulturellt perspektiv. Begreppen som använts har förklarats av Egidius (1994), Hundeide (2006). Andra författare som använts är Orlenius (2001) och Gren (2007).

Beteendevetenskap

Ett beteendevetenskapligt perspektiv har en inriktning på tankar, motiv och värderingar (Egidius, 1994). Dessa faktorer kan inte komma åt genom forskning utan man kommer åt dem genom att studera beteende. På 1970-talet ”föddes” kognitiv behaviorism där forskarna intresserade sig för sambandet mellan människors tankar, känslor, motiv och värderingar. Vi agerar utifrån vårt reaktions- och handlingsmönster och det är de inre och yttre omständigheterna som formar oss.

Sociokultur

I samspel med andra och med hjälp av redskap lär vi oss av varandra och med varandra. Ett barn föds in i en social värld som är utformad via historiska och kulturella processer (Hundeide, 2006).

Förhållningssätt

Detta avsnitt har delats in i följande underrubriker: förhållningssätt, etik och moral, yrkesetik, kränkningar, atmosfärer samt kontrakt och metakontrakt. De olika begreppen kommer att förklaras i texten.

Det är vad pedagoger tänker, känner och hur de betar sig. För att kunna se en persons helhet måste vi uppfatta varje pedagogs reaktion, handlingar och attityder. Holism är förknippat ihop med förhållningssätt där man genom olika vetenskapliga synsätt kan förklara vårt förhållningssätt (Egidius, 1994).

Pedagogernas förhållningssätt påverkar en stor del av förskolans verksamhet menar Skolverket, (2010). Förhållningssätt är kopplat till värdegrunden. De skriver också att pedagogerna i verksamheten har stor betydelse för våra barn, då det är pedagogernas förhållningssätt som skapar våra barn. Förskolan ska också visa förståelse och medmänsklighet. Inget barn skall behöva utsättas för kränkande handlingar.

Alla i skolan skall samarbeta aktivt för att motarbeta kränkande handlingar som kan förekomma i skolan mellan alla individer (Skolverket, 2011). Detta är skolans värdegrund och uppdrag att ge barnen kunskap om människans egenvärde och integritet.

Allmänna råd menar att för att uppnå och sträva efter en god kvalitet i vår verksamhet så är faktorer som personalens förhållningssätt, arbetssätt och samspel med barnen av yttersta vikt (Skolverket, 2005).

Pedagoger i förskolan kan "arbeta" på sitt förhållningssätt genom att kontinuerligt diskutera och reflektera hur pedagoger agerar i vardagliga situationer, vilket påverkar barnens fostran, utveckling, lärande och barnens värderingar, men även hur pedagoger tänker, pratar och förhåller sig till barn och kollegor påverkar också (Skolverket, 2005).

Orlenius (2001) och Bigsten (2006) betonar också att alla pedagoger som arbetar inom förskolan måste kontinuerligt tillsammans tydliggöra och synliggöra vilka värden och normer som är centrala för deras yrke. Gör vi detta kan vi utveckla vår professionalism och utveckla vår yrkesetik.

Gren (2007) framhåller detta genom att skriva att en etisk medvetenhet och ett etiskt tänkande hör ihop och bildar vårt förhållningssätt. För att bli etiskt medveten krävs det att du är medveten om vilka värderingar som får dig att agera som du gör. Pedagogen ställs inför val, de val hon gör medför också konsekvenser.

Etik och moral

"De val vi gör är emellertid inte slumpmässiga, där är uttryck för värderingar som vi har tillägnat oss om vad som är rätt och gott eller motsatsen" (Orlenius, 2001, sid 92).

Etiken handlar om reflektioner, att man reflekterar över sina värderingar och ageranden. Ordet moral betyder hur vi betar oss och agerar (Orlenius, 2001).

Moralen ger också en uppfattning om vad som är rätt och fel, vilket Colherud och Granström (2002) menar är oreflekterade handlingsnormer. De menar även att etiken är medvetna

reflektioner om vad som är rätt och fel i vårt agerande. Etik ska hjälpa oss att börja ifrågasätta våra egna och andras föreställningar, de värden vi har både medvetna såväl som omedvetna. För att utveckla ett etiskt medvetet förhållningssätt menar Orlenius (2001) att man måste arbeta med sig själv genom att kontinuerligt reflektera över etiska dilemman och situationer som uppstår dagligen i vår verksamhet. Han menar att etik är individuell och frivillig och handlar om personlig övertygelse vilket han menar blir svårt när pedagoger ska fostra barnen. Han poängterar också att ju mer pedagogerna kontrollerar desto mer krymper barnens chanser att i praktiken lära eller utveckla etik. Etik och moral uppstår i samspel med andra betonar Colnerud och Granström, (2002).

Yrkesetik

Till yrkesetiken hör etik, moral, värden, normer och regler (Colnerud och Granström, 2002). Yrkesetik handlar om värderingar och normer som finns inom läraryrket. Det som ses som önskvärt eller icke önskvärt, rätt eller fel osv anses vara inom ramen för en norm. Normer talar om hur, när och vem som skall agera.

Yrkesetik är en mycket känslig fråga för det handlar inte enbart om hur du är som pedagog utan också om hur du är som människa eftersom vi bedöms efter vad vi tycker.

I vårt värdegrundsarbete så är yrkesetiken en del av arbetet och skall ingå i vår verksamhet. För att förstå yrkesetikens betydelse menar Orlenius (2001) att man måste veta vad som kännetecknar en professionell arbetsgrupp. I detta fall talar han om lärare.

Den som har legitimation får arbeta inom yrket (legitimitet). Som lärare har du rättigheter och skyldigheter att bestämma hur du vill undervisa (autonomi). Inom lärarkåren har vi egna termer och begrepp som vi som arbetar inom yrket förstår (yrkesspråk). Läraryrket är baserat på vetenskapliga teorier. Lärarkåren har satt upp vad vi bör ha för förhållningssätt och detta skall känneteckna yrket (yrkesetik).

Pedagogerna ställs inför etiska dilemman varje dag på förskolan där det är svårt för dem att vara objektiva, men även att välja vilka konflikter de ska ta itu med. Pedagogernas egna etiska frågor och värderingar krockar med målen i läroplanen (Colnerud och Granström, 2002). De menar också att trots läroplanens mål så har pedagogerna blandade känslor om sitt uppdrag där de skall fostra barnen bortsett från sina egna synsätt och handlingar. Läroplanen ställer krav på pedagoger där de ska tänka etiskt menar Gren (2007). Där pedagogerna skall reflektera över sina egna värderingar och normer men även vilka regler de bär med sig i sin ”ryggsäck” eftersom detta påverkar pedagogernas förhållningssätt gentemot barnen. Hon menar att pedagoger blandar ihop begreppen normer och regler, att sitta still kan för en pedagog vara en norm istället för en regel. En norm är en regel som talar om hur pedagogen bör handla medan regler bestämmer vad hon/han inte får eller får göra (Norstedts Svenska fickordbok, 2009).

Kränkningar

Vad är en kränkande handling? Det är när en individ blir utsatt för en handling där någon kränker principen om allas lika värde. Det handlar om individens egen upplevelse av handlingen. Det är endast den som blivit utsatt som kan avgöra om det är kränkande eller ej (Nilsson & Öhlander, 2011).

Banal mobbning förekommer på förskolor menar Nilsson och Öhlander, (2011). Då handlar det om mobbning både mellan barn och barn som mellan vuxen och barn. Med banal mobbning menar de att den uppstår i stressade situationer som t.ex. de växande barngrupperna och en ökad stress bland barn och pedagoger. I en stor gruppsamling, där läraren pekar ut en i gruppen är alltid en kränkande handling menar Osbeck, Holm & Wernersson (2003). Detta var något som Bigsten (2004) såg i sin studie att de kränkningarna i form av ironiska och bitska kommentarerna framkom när alla barnen var samlade.

Både Gren (2007) och Bigsten (2004) anser att när en pedagog kränker ett barn så kränker de barnets integritet och tar ifrån dem deras självbestämmande rätt. Gren (2007) menar att på förskolan utvecklar barnen sina identiteter och därför gör det dem sårbara. När ett barn blir kränkt kan inte alltid barnet förklara hur det kände sig eller beskriva kränkningen vilket gör att förskolan ibland har svårt att veta om barnet har blivit kränkt.

Bigsten (2004) menar vidare att pedagoger har en stor maktposition och de har ett stort ansvar, där de inte får använda sin makt över barnen. Pedagoger måste ta sitt ansvar och se till att kränkningar upphör. De måste prata med parterna som kränker varandra.

Etiska dilemman på förskolan handlar om normer som är knutna till verksamhetens regler detta tycker både Bigsten(2002) och Orlenius(2001).

Bigsten (2004) liksom Gren (2007) märkte att pedagogerna blandade ihop normer med regler. Dilemmat blir då pedagogerna hamnar i en situation där de snabbt behöver ta ställning. Istället för att agera yrkesetiskt kan de då reagera instinktivt eftersom de inte orkar med ett barns beteende.

I sin intervjustudie märkte Bigsten (2004) att pedagogerna är rädda för att tappa kontrollen över situationen därför korrigerar de barnens beteende med hot eller kränkning. Hon ansåg också att pedagogerna reagerade känslomässigt. Bigsten funderar på om det kan vara så att de fostrar barnen som de själva blivit fostrade och att detta i sin tur gör att de kopplar ihop etiska dilemman till normer/regler. Kan pedagogerna bli påverkade i den stressande miljö med stora barngrupper så att de agerar som de gör eller kan det bero på att pedagogerna har fått mer ansvar och åtaganden så att de inte mäktar med allt. När pedagogerna känner frustration och otillräcklighet så går detta ut över barnen framhåller Johansson (2003).

Förskoleverksamheten är rutinbelagd vissa saker har en speciell plats, måltider och vila skall följas. Detta ses som en självklarhet för alla men när dessa rutiner och regler bryts det är då normer/regler märks. Hellman, (2010) skriver om kränkningar som hon uppmärksammade i sin studie. Pedagogerna använde kränkningarna för att markera om något anses vara fel. Hon tar upp att normer som är kopplade till rutiner blir självklara då de bryts. Hellman såg också att om barnen inte lyder så använder sig pedagogerna av hot, förlöjliganden eller lockelser så att barnen till varje pris skall följa dessa normer/regler. När barnen då protesterar och inte vill följa de regler som finns så uppstår en maktkamp. I denna studie diskuterades synliga och

osynliga normer och dessa blir antagande om hur vi pedagoger vill att barnen skall bete sig. Förutom detta anser de att pedagoger ofta korrigerar barnens beteende och bestämmer vad de skall göra. Colnerud och Granström, (2002) skriver att pedagogerna bestämmer vilket klimat som kommer att utspela sig i verksamheten.

Atmosfärer

När pedagogerna kränker ett barn så uppstår olika atmosfärer. Dessa atmosfärer uppstår i stressade situationer (Johansson, 2003). Den atmosfär som uppstår bygger på gemensamma återkommande attityder. Dessa attityder är upprepade ageranden som har blivit naturliga att det är en del av deras beteende. Konsekvenserna av detta blir då att pedagogerna aldrig reflekterar över vad de gör och säger.

De atmosfärer som pratas om är en instabil och kontrollerande atmosfär. I dessa kontrollerande och instabila atmosfärer förekommer tillämpat lugn och motsägelser. I tillämpat lugn så växlar pedagogerna mellan emotionella uttryck, ena stunden är det positivt i andra stunden är det negativt. I motsägelser växlar pedagogernas förhållningssätt, i ena stunden kan den vara kontrollerande och i andra stunden kan den vara positiv.

I Johanssons studie (2003) talar pedagogerna om att de inte ville släppa kontrollen och ge barnen större frihet, för om de gör det då blir det automatiskt kaos. Hon talar också om maktkamp, då pedagogerna försöker återta kontrollen som de har förlorat. I denna maktkamp är det reglerna som är de viktigaste men hon poängterar att när maktkamper uppstår så uppstår de för att barnen inte accepterar pedagogernas förhållningssätt. När då detta sker så hotar pedagogerna eller tvingar igenom sin vilja på barnen. Pedagogerna växlar hela tiden i sitt förhållningssätt i stressade situationer.

Sedan får vi inte glömma att varje pedagog reagerar olika, vissa mer, vissa mindre eller inte alls. När barnen utsätts för de vuxnas frustration så påverkas de även av miljön som de befinner sig i och då kan barnen inte hantera situationen.

I dessa atmosfärer har pedagogerna hamnat i en stressande situation där de gör och säger saker som inte är genomtänkta. I stressade situationer så håller Johansson (2003) och Bigsten (2004) med varandra om att i dessa situationer använder sig pedagogerna av ett kontrollerande och behavioristiskt förhållningssätt där de använder sig av olika förstärkningar.

Positiv förstärkning

Förstärkning är en term i behaviorism som betyder att ett nytt beteende uppstår och blir stabilt genom att det förstärks av belönande förstärkning (Egidius, 1994). De förstärkningar som vi tror att pedagogerna använder sig av på förskolan är positiv förstärkning där pedagoger belönar barnen med glass efter en ”uppäten” fiskmåltid. Pedagogerna syfte är att barnen skall äta upp sin fisk genom att ge dem glass efteråt. Efter några gånger så äter barnen automatiskt upp sin fisk.

Negativ förstärkning

Den förstärker ett beteende genom att det leder till att något tas bort (Egidius, 1994). En negativ förstärkning kan vara när t.ex. ett barn inte kan sitta stilla under samlingen. Pedagogerna har flera gånger sagt till barnet att sitta still annars får det inte vara med. När barnet inte lyder efter upprepade förmaningar tar hon bort barnet från samlingen. Nästa gång har barnet lärt sig att sitta still under samlingen eftersom det inte vill bli "borttaget".

Differentiell förstärkning

Förstärker att ett visst beteende kan komma att få olika konsekvenser beroende på situationen (Egidius, 1994). En förstärkning som vi tror pedagogerna använder sig av är differentiell förstärkning vid t.ex. hantering av nappanvändning på avdelningen. Om barnet har blivit slagen får det nappen som tröst. Men även barnet som har slaget får nappen som tröst då barnet själv blir ledsen över vad det gjort.

Lärarkyrket betonar Bigsten (2004) är komplicerat. På grund av den svåra arbetssituation som pedagogerna befinner sig i så kan hon förstå att det "kommer" olämpliga kommentarer i stressade situationer. Barnets självstämmande skriver Orlenius och Bigsten (2006) hamnar i konflikt med etiska regler och moraliska värden. De betonar att i vårt yrke är det många underförstådda moment såsom situationer, rutiner och regler om hur barnen bör agera i olika situationer. Pedagogerna bör här vara moraliska förebilder.

"Vi som vuxna är för snabba med att säga nej utan att tänka efter. Istället borde vi tänka att, dra igen dragkedjan för munnen, tänka några sekunder och ge besked" (Bigsten, 2004, sid. 89).

Kontrakt och metakontrakt

Kontrakten och metakontrakten innebär att pedagogerna förhåller och beter sig på ett visst sätt i olika situationer. Dessa kontrakt utspelar sig i samspel mellan pedagoger och barn, vilka då fungerar som en vägledare och blir då underförstådda. I dessa kontrakt ingår ömsesidiga förväntningar och förpliktelser. Om det finns tre olika pedagoger på förskolan då finns det också tre olika kontrakt som barnen måste förhålla sig till.

Ett kontrakt kan betyda "förhandling" och kan senare bli till rutin (Hundeide, (2006). Vad som också kan uppstå i samspel är att pedagogerna och barnen skapar manus där de förhåller sig olika från person till person. Pedagogerna förväntar sig att barnen ska följa dessa kontrakt som inte är förhandlingsbara.

"Förhandlingar" skapas och utvecklas dagligen mellan barnet och omsorgspersonen i barnets omgivning där man har förväntningar på varandra som kallas kontrakt och metakontrakt (Hundeide, 2006). Han tar även upp att barns förpliktelser som kan innebära t.ex. att hjälpa till hemma, att visa respekt osv. Dessa är då långsiktiga metakontrakt som tas för givna. Till exempel inom förskolan så skapas då normer för att så här skall jag vara och bete mig när jag är med dig. Han menar att dessa metakontrakt blir en del av barnens utveckling som

uppföstrar och styr barnens beteende. Om ett barn då överskrider dessa kontrakt och metakontrakt så räcker det enbart att pedagogen med en blick eller en gest ställer allt ”tillräta”.

Faktorer som påverkar i stressade situationer samt vad som kan styra dessa

Detta stycke har delats in i följande underrubriker: omsorgsinriktad – och effektivitetsinriktad diskurs samt organisatoriska villkor.

Omsorgsinriktad diskurs och effektivitetsinriktad diskurs

Linnér (2005) har skrivit en avhandling om hur pedagoger samtalar om värden och villkor utifrån ett yrkesetiskt dokument. Linnér har studerat kommunikationen och språket under diskussioner mellan pedagoger när de diskuterar etik och värdegrunden och valt att titta på dessa samtal i olika diskurser. Två av dessa diskurser analyserades som ”Den effektivitetsinriktade diskursen” och ”Den omsorgsinriktade diskursen”. Med diskurs menas att "talad kommunikation eller debatt" eller "en formell diskussion eller debatt" (Wikipedia).

I förskolan har den omsorgsinriktade diskursen ett starkt genomslag. I den omsorgsetiska diskursen pratar man om omsorg som ett pedagogiskt värde. Man vill skydda barnet och trygghet ger man via närhet. Det centrala blir att man övervakar och håller uppsikt över barnet för att de inte skall komma till skada. I sin studie uppmärksammade dock Linnér (2005) att den har utmanats av effektivitetsdiskursen. Linnér anser att de centrala begrepp som bär upp effektivitetsdiskursen är tidsbrist, stress, personal – och resursbrist. Barn och pedagoger är delar av ett system, som handlar om effektivitet, kontroll och maktspel. Då många pedagoger har erfarenhet och uttrycker en maktlöshet om den antar man att den har en grund i hur organisationen styr och leder. Linnér menar att det är ”främst är förskollärare som känner sig tvingade att uppfylla mål som är satta av andra och ökade krav på att klara verksamheten under tryck av ekonomiska besparingar. Tids- och resursbrist tvingar många gånger fram snabba lösningar vilket leder till att /.../ att den omsorgsinriktade diskursen /.../ får stå tillbaka” (sid 163).

Organisatoriska villkor

Yttre förutsättningar som personalbrist, för stora barngrupper och tidsbrist, menar Johansson (2003) vara ett hinder för att arbeta efter läroplansmålen för de pedagoger hon observerat och som deltagit i en enkätstudie. Pedagogerna menar även att det kan vara svårt att ha full koll på barngruppen när det fattas personal eller om man har en ny vikarie. På grund av ekonomiska skäl kan man inte heller alltid ta in någon vikarie. Det har lagts mer administrativa uppgifter på pedagogerna som till exempel inköp och schemaläggning.

Andra saker som påverkar den pedagogiska verksamhetens möjligheter är de politiska, ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna. Staten och kommunen kan gå in och använda sig av olika styrmedel för att styra över innehåll och organisation såsom juridisk, ekonomisk och ideologisk styrning (Pierre, 2007). Staten kan öronmärka pengar för ett visst ändamål som till exempel maxtaxa i förskolan, dessa pengar får bara användas just till detta (Jarl, Kjellgren & Quennerstedt, 2007). Ett annat exempel på ekonomisk styrning är att

kommunen kan öka barnantalet i grupperna för att slippa och betala straffavgift, till en annan kommun, ifall de ej lyckats placera barnet inom fyra månader, efter föräldern ansökt om plats. Levi (2002), anser att man som individ blir stressad av att uppleva att man inte har kontroll och inflytande, detta innebär till exempel att man inte har makt över regelsystemet.

Stress

Här tas upp hur man definierar stress och om blir alla stressad av samma saker. Vad som är skillnad på positiv och negativ stress kommer även att dryftas här samt vilka symptom man kan få av stress. Detta avsnitt har delats in i följande underrubriker: Definition av stress, stresskänslighet och generella stressorsaker.

Definition av stress

”Den moderna stressforskningen beskriver stress som en dynamisk process, där människors förmåga ställs emot omgivningens krav” (Ellneby, 2008 s 15).

Stress är en reaktion som sker i kroppen när man utsätts för faror, för stora krav eller utmaningar. Faktorer som gör oss stressade brukar kallas för stressorer, men kan även kallas för stressfaktor. Stress är organismens alarmreaktion, man kan förklara det som att kroppen slår på sitt larmsystem. Hjärnan uppfattar situationen och ”aktiverar det sympatiska nervsystemet inklusive binjuremärgen som släpper ut ökade mängder av ”stresshormonet” adrenalin” (Medikon medicinlexikon, band 4 s 133). När detta sker stiger blodtrycket, man får en djupare och snabbare andning, samtidigt som hjärtat slår snabbare och blodflödet till musklerna ökar. Det inträffade kan vara av stor betydelse om det sker en fysisk fara. ”Människans stresssystem är avpassat för kortvariga aktiveringar och därefter till viloläge” (Medikon medicin lexikon, band 4 s 133). Kamp och flykt beteendet som detta kallas är inte längre anpassat till dagens människor. Stressen framkallar fortfarande ett jakt eller flyktbeteende, men eftersom dagens problem ofta inte går att lösa med muskelkraft, så kan reaktionerna vara mer till skada än nytta (Ellneby, 2008). Hon skriver även att ”de yrkesgrupper som arbetar med människor, som till exempel vårdpersonal, pedagoger och lärare, utsätts mer än andra för långvarig stress” (Ellneby, 2008 s 33).

Stresskänslighet

Stress är oundvikligt, men många stressar även när de inte måste. Winroth och Rydqvist, (1995) menar att när man varit stressad länge, kan man likna det vid att man både gasar och bromsar samtidigt och detta ger ett stort slitage och påfrestning för kroppen.

Hur vi handskas med stress och påverkas av den beror ofta på vilken personlighet vi har. Det finns två olika typer av dessa, Typ A har ofta ”bråttomkänslor”, en hög ambitionsnivå och tävlingsinstinkt. Dessa personer tar ofta på sig alla uppgifter själv och blir arg när det inte blir som man tänkt sig. Denna personlighetstyp blir ofta irriterade och lättprovocerade. Typ B personligheten jobbar i ett lugnare tempo, men jobbar ändå hårt och målinriktat. Den här personen är ofta bättre på att prioritera och hushålla med sin energi. (Holmsäter & Holmsäter, 1995; Währborg, 2009).

Generella stressorsaker

Exempel på psykiska stressorer är fara, enorma krav på arbetet, tidspress och oro för egna och andras hälsa. Som fysiska faktorer kan nämnas buller, ljus, temperatur, skador och extrema ansträngningar (Medikon, medicinlexikon, band 4; Währborg, 2009).

Stress kan påverka människor på olika sätt trots att det är frågan om samma påfrestning. Währborg (2009) menar att det nästan är omöjligt att kunna peka ut precis vad det är som stressar en person, det är ofta speciella förhållande som är orsaken. Vid negativ stress känner man att kraven blir för stora, man klarar inte av att hantera dem vilket kan leda till en känsla av hjälplöshet. Stress som kan hanteras, kan uppfattas som stimulerande och denna benämner Holmsäter och Holmsäter (1995) som positiv stress. Währborg (2009) betonar också att det finns andra sorters stress som till exempel, konflikt mellan olika normer i samhället. Det kan bli en konflikt om en mamma vill vara hemma hos sitt barn eftersom vetenskapen säger att barnet behöver en långvarig stabil vuxen relation för att bli harmonisk. Samhällets norm är dock att man skall ha ett yrke och vara framgångsrik. Detta kan skapa en biologisk stressreaktion.

Hur stressen påverkar vårt psyke samt vilka faktorer som stressar pedagoger

Detta avsnitt har delats in i följande underrubriker: kognitiva, fysiologiska och psykologiska reaktioner av stress, känslomässiga reaktioner som får vi när vi är stressade samt vad som händer i hjärnan, faktorer som stressar pedagogerna och hur de upplever att de blir påverkade av stressen.

Kognitiva, fysiologiska och psykologiska reaktioner av stress

Att man får problem med minnet när man är stressad, är de forskare och författare som vi läst överens om. Währborg (2009) menar att nästan alla blir glömska vid en kortvarig och intensiv stress. Vid långvarig stress förhöjs kortisolproduktionen, ”denna stör minnesupprättandet och återkallandet av viktiga kunskaper” (s 230). Mårtensson (2007) hänvisar till Lerjestaad (2005) som anser att ”det är först när vi är lugna och samlade som vi har tillgång till hela vår hjärnkapacitet. Det är också först då som vårt minne fungerar fullt ut och som vi kan vara kreativa, empatiska och aktiva” (Mårtensson, 2007, s, 11).

Det är dock inte bara minnet som påverkas negativt av stressade situationer. Winroth och Rydqvist (1995) menar även att vi påverkas både psykiskt, funktionellt och fysiologiskt. Detta kan yttra sig genom att vi blir frustrerade, inte får lika mycket gjort och går och spänner vår kropp.

Känslomässiga reaktioner som får vi när vi är stressade samt vad som händer i hjärnan

Währborg (2009) menar att man märker tydligt på en persons beteende om den är stressad. Irriterad fientlighet (som Währborg väljer att kalla för aggressivitet) och uppgivenhet är känslor som är framträdande hos stressade personer. Aggressivitet är den vanligaste psykologiska stressreaktion. Uppgivenheten visar sig ofta som initiativlöshet om den är av mildare form. I allvarigare fall, kan personerna bli likgiltiga och apatiska. Man kan bli trött

och nedstämd och man kan bland annat få sömnproblem och förändrad aptit. Vid allvarliga och långa tillstånd av stress kan man vara både aggressiv och uppgiven det kan också vara så att aggressivitet leder till uppgivenhet.

Vid aggressiv stress påverkas speciella nervfibrer som aktiverar andra strukturer i hjärnan”, när detta sker frisätts ett hormon som påverkar andra delar av hjärnan.” ”Dessa reaktioner som sker i hjärnan brukar i vetenskapliga sammanhang kallas en emotion och de medverkar till att ”anpassa” reaktionen till den hotsituation som individen upplever. /.../” (Währborg 2009 s.140).

Faktorer som stressar pedagogerna samt hur de upplever att de blir påverkade av stressen

Här tas upp vad det är som stressar pedagoger i förskolan, men även pedagoger i förskoleklass. Annat som avhandlas är pedagogernas upplevelse av hur stressen påverkar dem.

Det finns inte så mycket tidigare forskning om vad som stressar personalen mest inom förskolan. I de studier som gjorts är dock arbetsrelaterade stressorer som tidsbrist och tidsplanering (hur man disponerar sin tid) vanligt förekommande både i Queensland, Hong Kong och i Sverige.

Alison L. Kelly och Donna C. Berthelsen (1995) har gjort en undersökning om vad som stressar förskollärare i en förskoleklass i Queensland. Några av pedagogernas största källor till stress var tidsbrist, att hinna möta barnens behov men även sina egna som personal, utförande av sysslor som inte är pedagogens uppgift och problem med barns föräldrar. Pedagogerna är även stressade över hur de ska omsätta de pedagogiska tankarna i praktiken. För att kunna hjälpa pedagogerna att klara av stress och press måste man förstå skillnaden mellan pedagogernas krav på sig själv i den dagliga verksamheten och på de krav som kommer utifrån som till exempel organisation och social tidspress. (Kelly & Berthelsen 1995, abstract). Resultat visar att förskolelärares regler styrs och påverkas av organisationen. Stressen uppkom på grund av många olika faktorer på arbetet vilket gör att stressen blir komplex, då det visade sig att lärarna inte kunde påverka vissa av faktorerna.

Pedagogerna blir stressade när de känner att de inte kan uppfylla de krav och förväntningar de har på sig, vilket gör att de driver på sig själva för att uppnå dem (Kelly & Berthelsen, 1995) betonar att kraven på personalen är många och tiden är så begränsad att det är svårt att hitta en bra balans mellan uppgifterna.

Tsai, Fung och Chow (2006) har gjort en studie om förskollärare i Hong Kong, där de har undersökt stressens källor och hur stressen yttrar sig för personalen. Studien visade att arbetsrelaterade stressorer och tidsplanering (hur man disponerar sin tid) var det som stressade pedagogerna allra mest. Trötthet och emotionell stress var även vanligt förekommande. Man kan bli aggressiv eller tillbakadragen vid emotionell stress.

Gunnarssons (2011) studie visade att faktorer som personalbrist och vikarier var stressande. När det gällde vikarier var det stressande både när man inte fick och när man fick det. Anledningen till detta var att den ordinarie personalen fick gå in och introducera rutiner etc. när det kom en ny vikarie, som tidigare inte varit där. Några andra faktorer som nämns är inskolningar och barngruppens storlek. Hon menar även att förskollärarna blir påverkade av

stressen genom att de känner att de inte räckte till, blev påverkad av andra kollegor som var stressade och hann inte utföra det man hade planerat. De kände även känslor som frustration, ilska och irritation. En av pedagogerna upplevde även att hon började tjata på barnen, Pedagogerna kände även att de blev trötta och såg problemen större än vad de i verkligheten var.

Erfarenheter

Det finns inte mycket forskning om lärares erfarenheter av stress. Därför har vi också valt att titta på samma sak när det gäller sjuksköterskorna eftersom sjuksköterskor och lärare har samma bas, där bådas yrke bygger på yrkesetik. Bägge dessa yrken är "halv professionella" yrkesgrupper. Det som kännetecknar en yrkesprofessionell grupp är legitimitet, autonomi, yrkesspråk (vetenskaplig bas) och yrkesetik. (Orlenius, 2001).

Vi har även tagit del av forskning om arbetsterapeuters erfarenheter av stress. Här föreslår Berglund (2007) att efter hand så ökar kunskapen om stress. Ju längre tiden går lär man sig orsakerna till stress och hur dessa kan undvikas eller lindras. Vad som visade sig i Berglunds studier (2007) var att nyblivna arbetsterapeuter hade svårt att finna nya eller komma fram till andra lösningar på problemen som skapar stress.

Dahman (2010) menar att en nybörjare ännu inte har tillräckligt med kunskap för att kunna se helheten (citerat i Drefys & Drefys, 2009). Dahman (2010) betonar att nybörjare inte heller har tillräckligt med flexibilitet, detta blir dock bättre ju längre man arbetat inom yrket. I början har en nybörjare svårt att prioritera och då behöver de kollegors stöd och råd för att de är osäkra och känner obehag (citerat i Thorsén, 1997).

Dahman (2010) framhåller att en person med kortare yrkeserfarenhet oroar sig mycket över sin kunskap och prestation. Man behöver frigöra sig från sina emotionella reaktioner såsom rädsla och oro för att kunna utvecklas och förbättra sitt arbete (hänvisat till i Benner et al., 1999).

Metod

Studien utgår från en hermeneutisk ansats där vi utifrån studiens frågeställningar, intervjuer och enkäter försöker tolka och förstå hur pedagogerna uppfattar sin situation (Bjereld, Demker & Hinnefors, 2009). Hermeneutisk innebär läran om läsning och tolkning. Att som forskare förstå vad en text säger i förhållandet till den fråga som du ställer (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012). I den grekiska mytologin var Hermes den budbärare som framförde gudarnas budskap till folket. Budskapen behövde dock översättas för att människorna skulle förstå dem och Hermes blev gudarnas tolk. Studien är både kvantitativ och kvalitativ, vilket förklaras i texten nedan:

Kvantitativ:

Med en kvantitativ studie avses att hitta ett samband mellan olika kategorier. (Bjereld, m fl. 2009).

Vi använde oss av en kvantitativundersöknings metod då vi bad respondenterna att ranka situationer med siffror mellan 1-6, där det minst stressande är ett och de mest stressande är sex. För att få fram resultat på vilka situationer som respondenterna tyckte var mest stressande, adderades sedan deras rakning siffror. När vi sammanställde resultatet räknade vi ut ett medianvärde på dessa och vi användes oss av kvantitativ innehållsanalys, eftersom våra uppgifter var jämförbara och kunde analyseras med siffror (Esaïasson m fl. 2012).

Vi gjorde även en korstabulering, där vi undersökte om gruppstorleken samt barnens ålder och längden på yrkeserfarenheten hade någon betydelse för pedagogers förhållningsätt i stressade situationer. Vi använde oss av oberoende variabler för att se likheter och skillnader mellan de olika kategorierna (Esaïasson m fl. 2012) Även dessa resultat redovisades i form av medianvärden.

Kvalitativ:

Med en kvantitativ studie avses vilka kvaliteter eller kännetecken en händelse har. (Bjereld, m fl. 2009).

I en kvalitativ studie kan man använda sig av exempelvis intervjuer och enkäter med öppna svar (Bjereld, m fl. 2009). I vår huvudstudie använde vi oss av denna metod när vi ställde riktade och öppna frågor till respondenterna om stress och förhållningssätt i vår huvudstudie. Det är en metod som hjälper oss att förstå händelser egenskaper. Genom pedagogernas svar försökte vi förstå deras tankar

Genomförandet från pilotstudie till huvudstudie

Svaren från enkätstudien sammanställdes och kategoriserades i olika teman. Viss information som framkom var så intressant för forskningsfrågorna att vi valde att använda den i huvudstudien. Vi valde att låta re-analysera datan och med resultaten från re-analysen som grund har vi valt att komplettera med riktade och utvalda frågor även i samtalsform med ytterligare sex pedagoger, som inte deltog i pilotstudien. I både pilotstudien och intervjun/samtalet så valde vi att blanda svaren och inte redovisa enkäter för sig och intervjuer för sig. Detta grundar sig på att vi ytterligare ville anonymisera respondenterna.

Stukat (2005) föreslår att man kan använda sig av en så kallad metodtriangulering, det vill säga en kombination av olika undersökningsmetoder i samma studie. Så blev det även i detta fall, eftersom intervjustudien kompletterade enkäten när det gällde att få fram data.

Urval av respondenter

Kontakt har tagits med våra respektive rektorer i Västra Götalands län för godkännande till samtal med de pedagoger som ingått i urvalsgruppen.

Pilotstudie

Först gjordes en pilotstudie med hjälp av en enkät, detta för att undersöka om frågorna var förståeliga och om datan som inkom, kunde analyseras och användas i examensarbete i relation till frågeställningarna.

Det delades personligen ut 46 stycken enkäter till pedagoger och fick in 25 svar. I enkäten var frågorna indelade i olika block, detta för att respondenterna enklare skulle få en struktur på frågorna och vad de handlade om (Esaïasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012). Dessa block var i sin tur indelade i olika stressrelaterade frågor samt förhållningsätt.

Huvudstudie

Huvudstudien består av enkät- och intervju svar. Stukát (2005) anser att man kan använda sig av en så kallad metodtriangulering, det vill säga en kombination av olika undersökningsmetoder i samma studie. Så blev det även i detta fall, eftersom intervjustudien kompletterade enkäten när det gällde att få fram data. I huvudstudien undersöktes hur faktorer som ålder, gruppstorlek, kortare och längre utbildning samt yrkeserfarenhetens längd i situationer där barn ingår påverkas. De svar som inkommit har analyserats och sammanställts. Resultatet på vad pedagogerna anser vara stressande har förts in och räknats ut. Det har dessutom även räknats ut ett medianvärde på detta. Vi valde att presentera resultatet av medianvärdet och de tre situationer som pedagogerna tyckte vara mest stressiga i tabell – och diagramform. Det gjordes tre tabeller i vad Stukát (2005) benämner som korstabulering, där man kan undersöka samband i fält. Här undersöktes

Tabell 1:1

Medianvärde för samtliga pedagoger i de tre mest stressade situationerna.

Tabell 1:2

Medianvärde för pedagoger med längre yrkeserfarenhet i de tre mest stressade situationerna.

Tabell 1:3

Medianvärde för pedagoger med kortare yrkeserfarenhet i de tre mest stressande situationerna.

Slutligen gjordes *Tabell 1:4 (Diagram)*, där jämförelser av medianvärden inom kategorierna längre och kortare yrkeserfarenhet, men även beroende på om det är en mindre grupp med yngre barn kontra större grupp med äldre barn.

Även i korstabuleringen användes medianvärdet.

Interjuver/samtal

Val av respondenter till intervjustudien/samtalet gjordes på två olika kommunala förskolor i Västra Götaland. Personlig kontakt togs för att informera och boka intervju/samtal.

Intervjuerna/ samtalen har mestadels skett i personalrum eller samtalsrum och varade cirka femton minuter.

Vid samtalstillfället ställdes frågorna i samma ordning till pedagogerna. Pedagogerna fick möjlighet att själva välja om de ville se frågorna innan vi började.

I intervjustudien var bakgrundsfrågorna desamma som i pilotstudien, så var även fallet med en del av de stressrelaterade frågorna. Frågor om erfarenhet d.v.s. hur länge man har arbetat i yrket, påverkar förhållningssättet i stressade situationer, men även hur faktorer som ålder på barnen, gruppstorleken, kortare/längre utbildning samt yrkeserfarenhetens längd var frågor som lades till och undersöktes. Respondenterna fick även ranka situationer som de tyckte var mest stressande och minst stressande. De fick ranka mellan 1-6 där ett är minst stressande och sex är mest stressande. Med hjälp av medianvärdet kunde vi se hur många som tyckte att situationen var mer eller mindre stressande, det vill säga hur många som svarat låga respektive höga siffror på vardera sida. Stukat (2005) benämner att denna form är bra att använda om man använder sig av till exempel annorlunda mätvärde.

För att få fram en ”norm” för att få reda på vad som i denna studie var kort/lång yrkesverksamhet, användes medianvärdet för att finna det antalet år som är i mitten. Det antalet år som är före medianvärdet har vi valt att kalla kortare yrkeserfarenhet och de som är efter, längre yrkeserfarenhet

Bearbetning och analys av intervju/samtal

Vid intervjuerna/samtalen användes i de flesta fall diktafon, men vid ett tillfälle uttryckte respondenten en önskan om att inte spelas in. Detta respekterades och svaren antecknades istället. För att i viss mån underlätta efterarbetet antecknades det även under intervjuerna/samtalen samtidigt som diktafonen var påslagen. En forskare antecknade och den andra förde samtalet.

Kollegieblocksanteckningarna skrevs först in i datorn. Därefter lades ljudfilerna på datorn och avlyssnades samt transkriberades ordagrant. Intervjuerna/samtalen skrevs ut i pappersform. Avslutningsvis gjordes analysen av rådatan där vi utgick ifrån syfte och frågeställningar och varje del analyserades för att få struktur på arbetet. På så sätt var det lättare att finna svaren i datan.

Generaliserbarhet, reliabilitet samt validitet

Esaisson m.fl. (2012), menar att för att kunna säkerställa generaliserbarheten så bör man upprepa undersökningen vid ett flertal tillfällen, för att kunna få samma resultat. Detta har vi inte haft tid och möjlighet att göra. På grund av att det finns lite tidigare forskning kring vissa av våra frågeställningar kommer vi att hävda att resultatet utgår endast från vår empiriska undersökning. Generaliserbarheten påverkas också av att det är en liten undersökningsgrupp vi har använt oss av. Vi påpekar att studiens resultat kan påverkas negativt på grund av stort bortfall, vi fick endast in 25 svar av de 46 enkäter som delades ut. Vi valde att göra en korstabulering, där vi undersökte orsak/samband mellan grupp storlek/ålder på barnen och längden på pedagogernas yrkeserfarenhet. Resultatet på kortare yrkeserfarenhet/äldre barn/större grupp kan ha blivit missvisande eftersom det inte var många som arbetade inom denna kategori. Andra faktorer som kan påverka är respondentens dagsform och att

respondenterna svarar på det de tror att vi vill höra vilket kan ha skett i våra samtal med respondenterna. Stukát (2005) lyfter fram även att feltolkningar och hur deras svar bemöts av forskare, kan vara problem som man kan stöta på när det gäller brister av reliabiliteten.

Vi anser att medianvärdet var ett funktionellt mätinstrument för studiens syfte, eftersom den delvis var kvantitativ. I enkäterna och intervju/samtal har pedagogerna rankat olika stressiga situationer genom att sätta siffror, vilka sedan räknades ihop. Intervjuerna kompletterade enkäterna. Detta gjorde att vi kunde gå in på djupet, från svaren på enkäten. Genom att använda oss av dessa två metoder, fick vi en helhet. Detta sammantaget gör att vi tycker att validiteten var relativt hög.

Etiska aspekter

De fyra etiska forskningsprinciperna har tagits i beaktande (Stukát, 2005).

Informationskravet:

Undersökningsdeltagarna i studien har informerats om studiens innebörd samt villkoren för deras medverkan. Deltagarna har även informerats om att deras medverkan är frivillig. Till enkäten delades det dessutom ut ett informationsbrev till respondenterna. Vid bokandet av samtal överfördes informationen muntligt.

Samtyckeskravet:

Samtal med rektorer och de berörda pedagogerna har genomförts för godkännande av medverkan. Eftersom studien utgår från en frivillig basis finns det inga krav på att fullfölja studien, därför kan respondenterna välja att hoppa av.

Konfidentialitetskrav.

Pedagogerna har informerats om att de är helt anonyma och studien är skriven på ett sätt som gör att det inte går att utläsa vem som har sagt vad eller vilka förskolor som har deltagit i studien. Pedagogen har även rätt att läsa igenom material om så önskas.

Nyttjandekrav: *"/.../"* Informationen får inte utnyttjas eller utlånas för kommersiellt bruk eller andra icke-vetenskapliga syften". *"/.../"* (Stukát, 2005,s 132).

Resultatredovisning

Vi har valt att utgå ifrån våra frågeställningar när vi presenterar resultatredovisningen. Vi har delat upp dem i underrubriker: vilka situationer säger sig pedagogerna vara mest stressade, vad i dessa situationer det är som stressar pedagogerna, känslor som pedagogerna säger sig uppleva i stressade situationer, pedagogernas utsagor om hur deras förhållningsätt ändras gent emot barnen i stressade situationer, hur faktorer som grupp/ kortare och längre utbildning/ kortare och längre yrkeserfarenhet påverkar i stressade situationer och samband mellan de olika stressfaktorerna.

Vilka situationer säger pedagogerna vara mest stressade

Dessa situationer ansåg samtliga pedagogerna vara mest stressande. Ett medianvärde för samtliga pedagoger.

PEDAGOGERNAS UPPGIFTER OM DET MEST STRESSANDE SITUATIONERNA.	MEDIANVÄRDE FÖR SAMTLIGA PEDAGOGER
PERSONALBRIST	6
TAMBURSITUATION	5
PLANERING	4
INSKOLNING	4

Tabell 1:1. Medianvärde för samtliga pedagoger. Tabellen visar ett medianvärde för samtliga pedagoger där de tre mest stressande situationerna visas. Här är det dock fyra situationer som visas eftersom vi fick samma resultat vid adderandet av pedagogernas ranknings siffror när det gällde planering och inskolning.

Personalbrist (183) medianvärde: sex

De flesta pedagoger upplevde denna situation som stressig. Av de 29 pedagoger som svarat menade dock en pedagog att situationen var medelstressig och satte en trea. Resten av pedagogerna låg i spannet mellan fem till sju.

Tambursituation (133) medianvärde: fem

Nästan hälften av pedagogerna satte ett lägre värde som var i spannet mellan två och fyra. Resten av pedagogerna upplevde det dock som jobbigt och låg mellan fem och sex.

På tredje plats delades det mellan planering och inskolning och båda hade medianvärdet 4 och antalet poäng var för båda 98.

Inskolning (98) medianvärde: 4

Hälften av pedagogerna upplevde inte inskolningen så stressig. Den andra hälften låg mellan 4 och 6. Det visade sig att två av pedagogerna menade att det inte alls var jobbigt och bedömde det som en etta.

Planering, passa andras barn (98) medianvärde:4

De flesta pedagogerna låg mellan fyra och sju. Den andra halvan mellan ett och fyra. Här var det dock övervägande fyror, medan det under inskolningen var övervägande treor.

Anledningen till att dessa två situationer kom på delad tredje plats var att rankingssiffrorna adderades.

Medianvärde för pedagoger med längre yrkeserfarenhet

Detta tyckte pedagogerna med längre yrkeserfarenhet var de mest stressande situationerna.

PEDAGOGERNAS UPPGIFTER OM DE MEST STRESSANDE SITUATIONERNA.	MEDIANVÄRDE FÖR PEDAGOGER MED LÄNGRE YRKESERFARENHET.
PERSONALBRIST	6,5
TAMBURSITUATION	4,5
INSKOLNING	4

Tabell 1:2 Medianvärde för pedagoger med längre yrkeserfarenhet. Vilka situationer säger sig pedagogerna vara mest stressade. Genom att addera pedagogernas räkning siffror fick vi fram ett resultat där vi sedan kunde plocka ut de tre mest stressande situationer. Utifrån dessa situationer räknade vi sedan ut medianvärdet.

Personalbrist (91) medianvärde: 6,5

Av de 14 personer som rankat tyckte samtliga pedagoger att denna situation var stressig eftersom de enbart svarat med sexor och sjuor.

Tambursituation (58) medianvärde:4,5

Hälften av pedagogerna, dvs. sju stycken, tyckte att denna situation var medelstressig. En pedagog satte en tvåa och resten treor. Övriga pedagoger rankade det mellan fyra och sex.

Inskolning (53) medianvärde:4

Denna situation var det bara 13 stycken som rankade. En pedagog rankade inskolningen som en tvåa och resten av den halvan rankade den som treor och fyror. De resterande pedagogerna bedömde det dock som en stressande situation och låg, mellan fyra och sex.

Medianvärdet för pedagoger med kortare yrkeserfarenhet

Detta tyckte pedagogerna med kortare yrkeserfarenhet var de mest stressande situationerna.

PEDAGOGERNAS UPPGIFTER OM DE MEST STRESSANDE SITUATIONERNA	MEDIANVÄRDE FÖR PEDAGOGER MED KORTARE YRKESERFARENHET.
PERSONALBRIST	6
TAMBURSITUATION	5
PLANERING	4

Tabell 1:3. Detta är medianvärdet för pedagoger med kortare yrkeserfarenhet i de tre mest stressande situationerna. Genom att addera pedagogernas räkning siffror fick vi fram ett resultat där vi sedan kunde plocka ut de tre mest stressande situationer. Utifrån dessa situationer räknade vi sedan ut medianvärdet.

Personalbrist (81) medianvärde: 6

I denna situation var det 14 stycken som svarade.

På ena sidan har en pedagog svarat att det är medelstressigt d.v.s. nr tre, resten ligger mellan fem och sex. Den andra halvan rankade mellan sex och sju.

Planering, passa andras barn (59) medianvärde:4

Antal svarande var även här 14 stycken.

En pedagog tyckte inte alls det var stressigt medan de resterande pedagogerna rankade mellan tre och fyra. Den andra halvan rankade mellan fyra och sex.

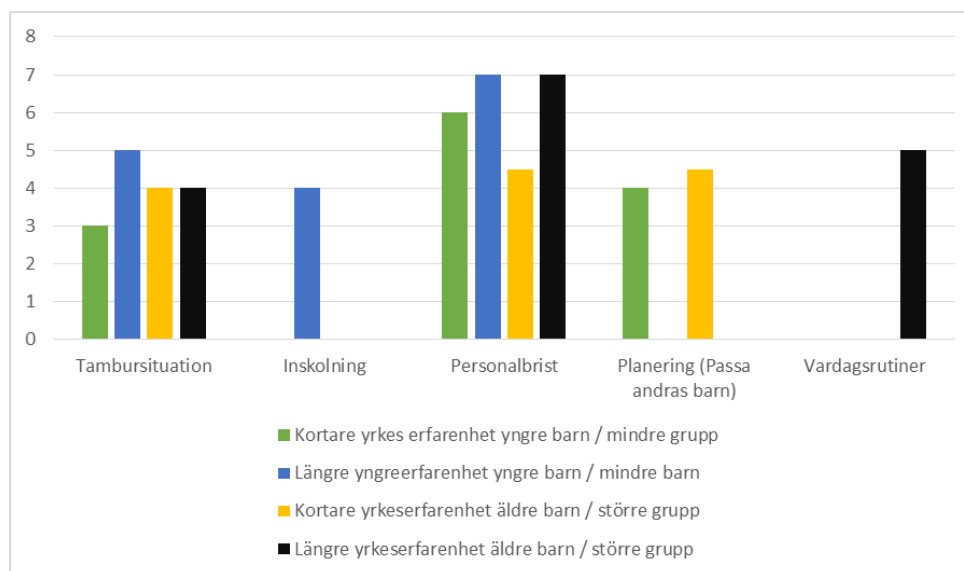
Tambursituation (54) medianvärde:5

Antal pedagoger som rankat:13 styck.

Här det fyra pedagoger som har rankat tambursituationen som en tvåa och två pedagoger har rankat det som treor (medelstressigt). Resten av pedagogerna har rankat denna situation mellan fem och sex.

Jämförelser av medianvärden inom fyra olika kategorier

Bild: 1 Ett jämförande diagram.

Tabell 1:4 (diagram) Jämförelser av medianvärden inom kategorierna längre och kortare yrkeserfarenhet, men även beroende på om det är en mindre grupp med yngre barn kontra större grupp med äldre barn. Genom att addera pedagogernas räkning siffror fick vi fram ett resultat där vi sedan kunde plocka ut de tre mest stressande situationer. Utifrån dessa situationer räknade vi sedan ut medianvärdet.

Tambursituation

Den kategori som utmärkte sig i detta fält var pedagoger med längre yrkeserfarenhet som jobbar med yngre barn/mindre grupp, genom att tycka denna situation var stressigare än vad de övriga kategorierna tyckte.

Pedagoger med kortare yrkeserfarenhet som arbetar med yngre barn/mindre grupp var den kategori som hade lägst medianvärde i denna situation. Vi kunde även notera att de pedagoger som arbetar med äldre barn i större grupp har samma medianvärde oavsett kortare eller längre yrkeserfarenhet.

Inskolning

Här är det endast pedagoger som arbetar med yngre barn/ mindre grupp och har längre yrkeserfarenhet som rankat inskolning som en av de mest stressade situationerna.

Personalbrist

De bägge kategorierna som har längre yrkeserfarenhet, är de som anser att personalbrist är den situation som stressar mest. Även pedagoger med kortare yrkeserfarenhet i de bägge kategorierna med kortare yrkeserfarenhet, menar också att dessa är stressande. Det var dock

pedagoger med kortare yrkeserfarenhet äldre barn/större grupp som hade det lägsta medianvärdet av dessa två.

Planering, passa andras barn

Här är det kortare yrkeserfarenhet i de bägge kategorierna som har rankat planering som en av de mest stressade situationerna. Dessa situationer har inte pedagoger med längre yrkeserfarenhet upplevt som stressande.

Vardagsrutiner

Det är enbart pedagoger med längre yrkeserfarenhet/äldre barn/större grupp som har rankat vardagsrutiner som en av de mest stressande situationer.

Övrigt

Förövrigt så var det noterbart att pedagoger med kortare yrkeserfarenhet som arbetade med äldre barn i större grupp ansåg att personalbrist och planering där man passar andras barn är lika stressiga.

Vi upptäckte att de två kategorier med längre yrkeserfarenhet upplevde situationerna som mer stressande än vad de pedagogerna som har kortare yrkeserfarenhet gjorde.

Det visade sig även att pedagoger med kortare och längre yrkeserfarenhet rankade inte alltid samma, vilket gjorde att vi fick fler än tre olika situationer som upplevdes som mest stressande.

Vad i dessa situationer det är som stressar pedagogerna

När de talar om personalbrist så krävs det extra uppmärksamhet i vardagliga situationer då man inte kan lägga ansvaret på vikarier. Personalbrist och skapar mest stress. Pedagogerna kan inte garantera barnens säkerhet om inte personalen är fulltalig på avdelningen. Det är ett evigt pusslande med att ändra scheman och göra scheman plus att man får arbeta över. När man väl har fått en vikarie så fungerar det inte och man får hela tiden olika vikarier.

”Personalbrist- man hinner då ej att ta hand om barnen på bästa sätt”
(intervju 29). Kortare yrkeserfarenhet

De känner sig otillräckliga och pedagogerna får ta ett större ansvar när det är personalbrist. De får själva skaffa vikarier, ändra scheman och ibland får de ingen rast. Det kan vara svårt att få en vikarie och när man väl har fått en är det aldrig samma vikarie. Det kan även vara så att den vikarien man har fått inte är bra. Samtidigt kan det bli mer arbete för ordinarie personal då vikarier inte kan rutiner eller känner barnen. Med andra ord vi kan inte lägga något ansvar på vikarierna.

”Det känns att man måste överleva dagen och verksamheten kommer i kläm”
(intervju 8). Längre yrkes erfarenhet

Av- och påklädning

”Barnen springer runt och kastar sina kläder och små barn far illa och blir förvirrade” (intervju 22). Kortare yrkeserfarenhet

”Det är det här, de kan inte gå ut själva. Alltså får de sitta och vänta”
(sid 9, intervju 3). Kortare yrkeserfarenhet

”Man kan säga till en 3-5-åring att göra det. Om de gör det är det okey annars kan det bli svårt...
1-3-åringar det blir stressade om en 2-åring ska ta på sig en sko”
(sid 14, intervju 4.) Längre yrkeserfarenhet

Känslor som pedagogerna säger sig uppleva i stressade situationer

Pedagoger upplever i högre grad att de blir fränare, arga, frustrerade och att de tjarar. De får sämre tålamod och blir snabbare. De säger sig känna ilska och oro och en pedagog menar att hon inte heller orkar med om barnen kommer och frågar hela tiden.

”Om jag är stressad orkar jag inte med barnen om de kommer till mig och frågar hela tiden” (s 19, intervju 6). Kortare yrkeserfarenhet

Pedagogerna säger även att de tappar fokus och blir ofokuserade. Vid positiv stress menar en pedagog att hon/ han blir mer fokuserad. Några pedagoger upplever att de ej hinner ge barnen hjälp, eller att sitta ned med dem. Någon säger sig bli ledsen och en annan pedagog känner uppgivenhet. En pedagog uppger att hon/ han tappar perspektiv som pedagog. Pedagogerna säger sig å ena sida vara trötta medan andra, å sin sida upplever att de blir effektiva.
Psykosomatiska besvär: Spänningsvärk, ont i kroppen, ångest, svårt med andningen.

Pedagoger inom upplever att de är arga, irriterade och ledsna. De säger sig få sämre tålamod, de blir frustrerade och jobbar på högvarv och känner en maktlöshet. Det finns även en känsla av att man inte har kontroll och känner sorg. Pedagoger känner sig otillräckliga och uppgjagade, det finns en upplevelse av att man inte hinner ge hjälp och att bli slarvig. Man blir glömsk, snurrig, tappar fokus. *Psykosomatiska besvär:* Spänningar i nacke, axlar, yrsel, hjärtklappning, illamående, tungt att andas, huvudvärk samt ont i magen.

Pedagogerna s utsagor om hur deras förhållningsätt ändras gent emot barnen i stressade situationer

Två av pedagogerna menar att barnen påverkas genom att de kan tänkas att de blir sämre pedagoger. En av dem uppger att orsaken till detta är att hon gör och säger saker utan eftertanke. En av pedagogerna menar att barnen drabbas genom att hon säger till och ger barnen order och kommandon. Några uppger att barnen kan bli påverkade av att pedagogerna blir arga, är trötta och blir korta i tonen.

”Negativt, att känna sig trött, arg och frustrerad är aldrig gynnsamt i vårt yrke” (Intervju 17) Kortare yrkeserfarenhet

Många av pedagogerna uppger dessutom att de får ett sämre tålamod, viket i deras tycke ger ett negativt bemötande. Det finns även en känsla av att man inte hinner ge barnen tillräckligt mycket omsorg. En pedagog pratar högre till barnen i stressade situationer. Pedagoger hinner inte sitta ner med barnen och några av pedagogerna tänker dessutom att de blir snabbare mot barnen. Man vill att barnen skall snabba sig eftersom man vill att det ska gå fort i stressiga situationer. Barnen påverkas också av att pedagogerna inte hinner lyssna på alla, men även genom hur man samtalar med och omkring dem. Några av pedagogerna uppger att de jobbar

med att vara lugna i stressade situationer, eftersom detta sprider sig till barnen, vilket ger en positiv effekt i stressade situationer.

En av pedagogerna menar att hon blir en sämre pedagog och att den egna stressen smittar av sig på barnen.

”Jag blir en sämre pedagog, gör saker/säger saker som inte är riktigt genomtänkt. Barnen känner lätt av om man stressar och det smittar av sig” (Intervju 1) Längre yrkeserfarenhet

I stressiga situationer får barnen inte göra saker i sin egen takt, man blir snabbare mot barnen och hinner inte ta sig tid att prata med dem. Barnen påverkas av att det blir ett högre tempo vilket tar mycket tid från dem och i dessa situationer får pedagogerna dessutom ett sämre tålamod. Man tappar kontrollen när det är stressigt då man även kan bli arg och detta går ut över barnen.

Hur faktorer som grupp/ kortare och längre utbildning/ kortare och längre yrkeserfarenhet påverkar i stressade situationer

”Mer barn skapar mer stress, detta tycker jag påverkar mycket”(sid 20, intervju 6). Kortare yrkeserfarenhet

Pedagoger tycker att antalet barn är för många per pedagog. De tycker att följderna av detta blir att pedagogerna känner sig otillräckliga och att det känns osäkert ur säkerhetssynpunkt. De tycker att mer barn skapar stress och detta i sin tur påverkar det pedagogiska arbetet. De räcker inte till för alla barn. Man får inte tillräckligt tid med barnen. Det blir svårt att hinna med alla barn.

”Man räcker inte till för så många barn. Man vill ha kvalitet i verksamheten.

Man vill trösta och ta den tid det barnet behöver och det får de inte idag.

Inte när du har 2 pedagoger på 15 barn” (sid 17, intervju 5). Längre yrkeserfarenhet

Utbildning

Pedagogerna tror inte att det gjorde någon större skillnad utan att det handlade mer om medvetenheten och om man redan under utbildningen borde bli medveten om att det fanns stress i vårt yrke som kan påverka vår vardag.

En pedagog tycker det var viktigare med erfarenhet än ”utbildning och sånt”. Hon sade vidare att det fanns nyutbildade förskollärare som inte arbetade bra och då blev det stressigt medan en barnskötare som arbetat i många år arbetade bra och det uppstod ingen stress.

Men en pedagog tyckte dock att:

”Det borde det ju, jag vill ju tro att det påverkar förhållningssättet, medvetenheten att man är mer medveten om hur man skall agera med längre utbildning och så”

(sid 12, intervju 3). Kortare yrkeserfarenhet

Erfarenheten

Pedagoger svarar att det egentligen inte gör någon skillnad. De tycker att det handlar mer om det personliga och individuella planet. De tycker att om det finns barn med speciella behov så är detta ett stressande moment för de saknar kunskap inom detta område. De säger att med rätt

kunskap om dessa barn ökar förståelsen och förhoppningsvis kan man hantera situationer lite bättre.

Man är inte lika stressad som pedagog om man har arbetat i yrket många år.

”Pedagoger som har jobbat i många år, jobbar mycket bättre med barn. Det blir inte så mycket stress och sådant då.” (s 20, intervju 6) Kortare yrkeserfarenhet

Här menar en av pedagogerna att som ung och nyutbildad kommer man ut och kör sitt eget race och kör i nya hjulspår, medan en äldre person med längre yrkeserfarenhet kör på i gamla hjulspår.

”Gammal är lugn, för jag kan det här.” (sid 14, intervju 4). Längre yrkeserfarenhet

En annan pedagog menar att man får större tolerans och inte stressar upp sig på samma sätt i vissa situationer. De menar även att man kan lära sig av erfarenhet.

/.../ ”Man kan lära sig av erfarenheten, hur man kan hantera vissa situationer”.
(intervju nr 5, s. 17) Längre yrkes erfarenhet

Samband mellan de olika stressfaktorerna

Bild 2 : Tydliggörande om hur personalbrist påverkar vår verksamhet.

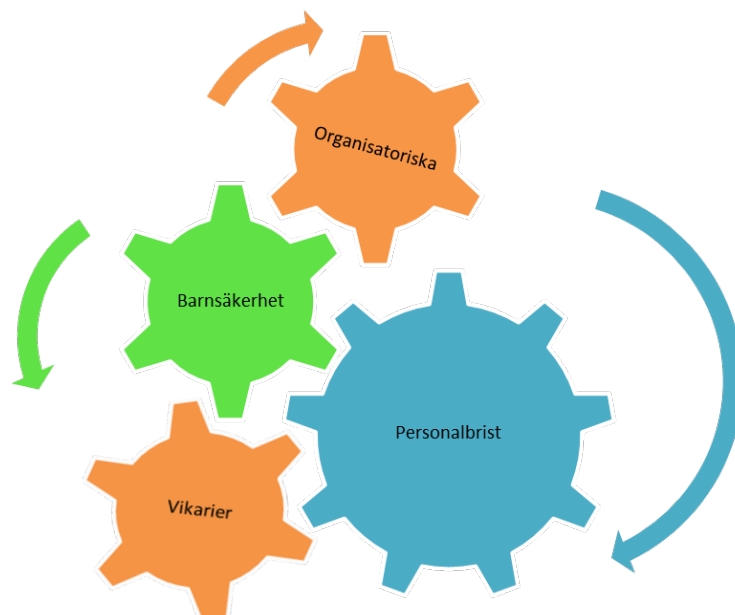

Bild 1: Kugghjulet ovan visar att det finns ett samband mellan personalbrist och vikarier. Eftersom personalbrist var den faktor som stressade samtliga pedagoger mest jämfördes denna med andra de andra faktorerna. Om det är personalbrist blir pedagogerna stressade och det behövs vikarier, om det inte finns någon att få, kan detta påverka barnens säkerhet. Även när pedagogerna får vikarier, upplevs det en stress eftersom man inte kan lägga samma ansvar på denna eftersom vederbörande inte känner barnen. Pedagogernas tankar som framkom om

övriga faktorer som stressar var mycket kopplat till organisatoriska villkor, vid personalbrist, var att man till exempel behövde lämna barngruppen för att ordna vikarie.

Personalbrist/vikarie

Personalbrist kan leda till att pedagogerna behöver vikarie. Vikarier kan dock bli en stress i sig själv eftersom pedagoger anser att man inte kan lägga en massa ansvar på vikarier eftersom de inte känner barnen eller vet hur man arbetar i arbetslaget. I dessa lägen kan pedagoger tvingas att byta blöjor på löpande band, eftersom man ej vill att vikarier utför denna syssla p.g.a. att barnen kan må dåligt av att en okänd människa gör detta. Detta leder till att pedagogerna inte heller pratar och umgås med barnen på de sätt de vill i denna omsorgssituation. Vikarien har inte heller samma förmåga att göra samma val som ordinarie personal och har inte heller samma avdelningsrutiner.

Personalbrist/barnantal/barnsäkerhet/barnens ålder

Pedagogerna satte likhetstecken och samband mellan dessa olika faktorer. Många pedagoger ansåg att det var mer stressande att ha ansvar för de yngsta barnen eftersom det finns en större risk att de skadar sig i de vardagliga situationerna som när de till exempel klättrar eller blir puttda av något annat barn, om det dessutom är många barn påverkar detta mycket.

Pedagogerna menar att antalet barn per pedagog har stor betydelse. Mer barn skapar stress och de stora barngrupperna får svårare att ta ansvar för alla de barn de blivit tilldelade.

Pedagoger upplever att de inte om kan garantera barnen och föräldrarna en fulländad säkerhet vid personalbrist. Man kan bli lämnad själv och då hinner man inte se alla barn och det blir dubbelt så svårt att hinna förebygga konflikter och se om barnen slår sig. Här blir även en prioriteringsfråga hur lång tid alla moment får ta för att verksamheten skall kunna fungera. Även detta drabbas då det är en pedagog som är borta.

Personalbrist/ övriga faktorer/organisation

Många av de övriga faktorer som pedagogerna menade påverkade i stressade situationer i relation till personalbrist visade sig många gånger vara av organisatorisk art.

Den pedagogiska verksamheten kommer i kläm och man får ändra sina scheman och jobba över plus att man arbetar för två. Även när man är kort om folk skall pedagogerna följa läroplanen och de uppdrag de fått av rektorerna som till exempel schemaläggningar, beställningar etc. Vid personalbrist tvingas pedagogerna att utföra icke pedagogiska uppgifter som till exempel att städa, torka av bord etc. Pedagoger menar att de skulle behöva finnas en administratör/alt i allo som kunde ta hand om detta. De upplever också att det inte är rektorerna som styr förskolan utan att det är, utan att det är personalen som gör detta. Konsekvensen av att det ständigt åläggs pedagogerna administrativa uppgifter är att fokus på barnen försvinner.

Slutdiskussion

Här kommer vi att diskutera valda delar ur litteraturgenomgången och resultatet. Vi kommer även att lyfta upp vad detta examensarbete kan ha för betydelse för pedagoger inom barnomsorgen. Inledningsvis kommer det en metoddiskussion där vi kommer att reflektera över de metoder vi arbetat med.

Metoddiskussion

Vi har gjort ett medvetet val att inte använda oss av videoobservationer, eftersom risken finns att många skulle dra sig ur då eller inte vilja vara med. Björndal (2002) menar att de flesta människor har en viss medvetenhet om sitt eget beteende, vilket kan försvåra tillståndet för videoobservationer. Vi tror också att och det finns en risk att folk ”gör sig till” eller ”skärper till sig” när man är medveten om att man blir videofilmad, situationen blir helt enkelt konstlad. Detta gör att resultatet kan visa sig bli felaktigt. Men som Björndal (2002) säger så finns det även fördelar med videoobservationer som till exempel att man spelar in det som sägs, men även mimik, gester etc. som annars inte kommer fram i en intervju/samtalssituation.

När vi intervjuade/samtalade med en av våra respondenter upptäckte vi att vår position vid bordet påverkade. Respondenten tittade hela tiden när svar nedtecknades och undrade ofta om hon svarat rätt på frågan. Vi insåg då att det varit bättre att båda suttit mittemot pedagogen och inte som nu, då personen som antecknade satt jämte. Detta tog vi dock till oss till resterande intervjuer/samtal. Vi upptäckte att vilket rum vi fick tilldelat oss påverkade hur samtalet fortlöpte. När vi satt i personalrum så blev det ofta avbrott och vi fick börja om, vid två tillfällen stängde vi även av diktafonen. Vi upplevde att vid intervju/samtalstillfällena hade vi en större möjlighet att gå på djupet, här kunde vi även låta respondenterna bekräfta sina svar, i de fall där vi var osäkra om vi uppfattat dessa rätt. Det finns dock alltid en risk att vissa respondenter svarar på det de tror att vi vill höra, eller inte vågar svara ärligt. Vi upplevde dock att samtliga respondenter verkligen ville hjälpa oss, men även få sin röst hörd och framhäva sina åsikter.

I fråga om enkäterna så svarade lite drygt hälften av dessa på denna. Det märktes att vissa kände att det blev ett tvång, trots att vi i respondentbrevet talat om att det var frivilligt att medverka. De svar vi fick hjälpte oss mycket i vår studie.

Vi menar att medianvärdet var ett bra hjälpmedel när vi skulle analysera det material vi fick fram genom respondenternas rankning. Här kunde vi till exempel se att medianvärdet i en av situationerna blev fem trots att nästan hälften hade svarat tvåor och treor. Eftersom medianvärdet ligger precis i mitten så var det alltså fler pedagoger som hade rankat situationen som mer stressande än en trea.

Vi upplevde att det kunde vara svårt när vi delade upp i kategorierna ålder på barn/gruppens storlek och pedagogerna kortare/längre yrkeserfarenhet då det var få som arbetade i en av

dessa. Problem att dela in personaalen kan ha att göra med att det nu för tiden inte finns så många förskolor som längre arbetar ålders indelat 1-3 och 3-5, många arbetar istället med 1-5 år.

Förhållningssätt

Enligt Linnér (2005) har det i ett historiskt perspektiv inneburit för barn i förskola och skola att de måste anpassa sig och leva upp till mer eller mindre synliga förväntningar. Dessa kan vara till exempel lyda regler och vara tyst. Hundeide (2006) menar att om det finns tre olika pedagoger på förskolan då finns det också tre olika kontrakt som barnen måste förhålla sig till. Detta kan vi koppla till vår verksamhet, där vi ibland har olika uppfattningar om saker och ting. Detta kan skapa osämja inom arbetslaget, vilket även en av våra respondenter lyfte fram. Linnér menar att det inom förskolan och skolan sker många möten både mellan personal/personal och barn/personal och att olika förhållningssätt visar sig i dessa. Här kan man även se hur pedagoger agerar på olika sätt i sitt pedagogiska handlande. Linnér (2005) har frågat sig vad det är för normer och värden som styr dessa. Det finns inte ett sätt att lösa samtliga situationer som är likartade eftersom vi alla har olika villkor. Dessa villkor kan vara "utbildning, barnens ålder, barngruppens storlek och andra arbetsförhållanden" (Linnér, 2005 sid 14). Utifrån våra resultat så såg vi att just dessa faktorer påverkade pedagogerna i högre eller lägre grad.

Våra respondenter uttryckte att de i vissa fall kunde blev irriterade, höjde rösten, tappade tålmodet och blev kort i tonen. Detta är nått som vi själva upplever i stressade situationer men på grund av studien har man börjat reflektera mer över detta. Förutom detta kan man kräva mer av barnen och vill att det skall gå fort och snabbt. Respondenterna känner sig otillräckliga och Bigsten (2004) och Johansson (2003) menar att frustration och otillräcklighet går ut över barnen.

Lgr 11 (Skolverket, 2011) och Lpfö 98 (skolverket, 2010) betonar att vårt förhållningssätt är en stor del av vår verksamhet och vi ska motverka kränkningar mot barn, men ändå så förekommer det anser (Nilsson och Öhlander, 2011; Gren 2007; Bigsten 2004, Osbeck, Holm & Wernersson, 2003 samt Hellman, 2010).

Allmänna råd (skolverket, 2005) poängterar att för att pedagoger skall kunna arbeta på sitt förhållningssätt krävs det diskussion och reflektion i arbetslaget om hur de agerar i vardagliga situationer. Orlenius (2001), bekräftar detta genom sin uppfattning om att man måste arbeta med detta inom sig själv, det är inget som kan läras ut. Det pedagoger ger i uttryck, är deras etik, moral, värden, normer och regler och detta bildar läraryrkets yrkesetik. Colnerud och Granström (2002) anser att det är dessa begrepp och vårt uppdrag som ibland kan skapa dilemman för pedagogerna. Det är dessutom i dessa situationer som pedagoger kan kränka barn. Gren (2007) menar att pedagogerna reagerar instinktivt istället för yrkesetiskt och Hellman (2010) anser att det uppstår en maktkamp mellan barnen och pedagogerna då de försöker återfå kontroll över situationen som uppstått. Bigsten (2004) såg även sina respondenter tappa kontrollen. Osbeck, Holm och Wernersson poängterar att, när man pekar ut ett barn i en grupsamling är detta alltid en kränkande handling.

För att uppnå vår professionalism och utveckla vår yrkesetik måste vi synliggöra vilka värden och normer som är centrala för yrket, förklarar Ornelius och Bigsten (2006).

Omsorgs- effektivitets inriktade diskurs samt organisatoriska villkor

Tids- och resursbrist tvingar många gånger fram snabba lösningar vilket leder till att /.../ ”att den omsorgsinriktade diskursen /.../ får stå tillbaka” (sid 163). I den omsorgsetiska diskursen pratar man om omsorg som ett pedagogiskt värde. Man vill skydda barnet och trygghet ger man via närhet. Att den omsorgsinriktade diskursen får stå tillbaka på grund av tidsbrist mm är något som även vi har noterat i vår studie, när vi frågade vad som stressade pedagogerna mest. Linnér (2005) menar att de centrala begrepp som bär upp effektivitetsdiskursen är tidsbrist, stress, personal – och resursbrist. Det finns pedagoger som har dessa åsikter och jobbar på detta sätt inom verksamheten, men det har också sin grund i organisationens styrning. Många av pedagogerna känner en maktlöshet inför tid och resursbrist. Gunnarsson (2011) studie visade att pedagogerna blev stressade över att inte hinna med det de planerade. Linnér menar att denna effektivitetsinriktade diskurs finns mer inom skolans värld än förskolans men att den även börjar dyka upp där.

Johansson (2003) menar att yttre omständigheter var ett hinder för att arbeta mot läroplanens mål. Detta framkom även i vår huvudstudie, då främst när det gällde personalbrist och man ej fått vikarier, men även då man fått det eftersom det inte alltid går att ha samma verksamhet med en vikarie som inte känner barnen. Även Gunnarssons (2011) respondenter blev stressade över personal brist och vikarier. Anledningen till att det blev stressade även när de fick vikarier var att man tvungen att introducera rutiner för vikarien. Pierre (2007) talar bland annat om den ekonomiska styrning som påverkar vår verksamhet, utan att vi kan göra något åt det. Levi, (2002) anser att människan blir stressad av att inte kunna påverka eller ha kontroll över vad regelsystemet bestämmer. Detta visar att pedagogerna inte har optimala förutsättningar på grund av de organisatoriska villkoren. I Johansson (2003) studie visade det sig att pedagogerna även fått ta över administrativa uppgifter som tex schemaläggningar och beställa materiel. Material beställning är även något som Kelly och Berthelsen (1995) respondenter var ålagda att göra vilket stressade dem eftersom de kände att det tog tid från barnen. De var tvungna att göra detta för att det ej finns någon administrativ personal, några av våra respondenter önskade att det funnits en allt i allo som kunde ta alla kring sysslor som tid stal tid från barnen.

Tidsbrist var något som både Tsai Fung och Chow (2006) och respondenter i vår studie upplevde, man blev stressad av att inte alltid veta hur mycket tid man hade att disponera till varje moment. Annat man planerade, var heller inte alltid genomförbart då organisatoriska villkor ibland avbröt dessa.

Stress

”Den moderna stressforskningen beskriver stress som en dynamisk process, där människors förmåga ställs emot omgivningens krav” (Ellneby, 2008, s.15).

Stress är oundvikligt, men många av oss stressar fast vi inte måste anser Winroth och Rydqvist (1995), de menar även att när man har varit stressad länge, skulle man kunna likna det med att man gasar och bromsar samtidigt, vilket resulterar i ett stort slitage på kroppen. Währborg (2009) betonar att det syns och märks på en människa genom att denna visar fientlig irritation och uppgivenhet, då de är stressade. Att detta är sanningsenligt har vi bevis på från förskolorna, då folk oftare i dagens läge blir sjukskrivna länge på grund av stress och i vissa fall även utmattningssyndrom. Holmsäter och Holmsäter, poängterar att vi inte kan springa ifrån våra problem om/när vi har tidspress och dåliga arbetsförhållande. Respondenterna i vår studie gav uttryck av psykosomatiska problem som svettningar och hjärtklappningar, vilket även Holmsäter och Holmsäter (1995) skriver om. I den litteratur vi har läst verkar samtliga vara överens om att minnet blir påverkat då vi är stressade. Mårtensson (2007), refererar till Lärjestad (2005) menar att ”det är först när vi är lugna och samlade som vi har tillgång till hela vår hjärnkapacitet. Det är också först då som vårt minne fungerar fullt ut och som vi kan vara kreativa empatiska och aktiva” (Mårtensson, 2007, s.11).

Währborg (2009) menar att det skapas stress när det finns konflikter mellan olika normer i samhället. Detta skulle man kunna omsätta till förskolan. Skolverket, (2005) har tagit fram en kunskapsöversikt som visar att en gruppstorlek på 15 barn är att föredra för att barnen skall utvecklas på bästa sätt. Verkligheten ser annorlunda ut då barnantalet istället är större. Kommunen kan öka barnantalet i grupperna för att slippa och betala straffavgift, till en annan kommun, ifall de ej lyckats placera barnet inom fyra månader, efter föräldern ansökt om plats detta krockar med skolverkets norm och det blir svårare för pedagogerna att uppfylla läroplanens strävansmål då inte skolverkets, (2005) rekommendationer följs. Pedagogernas verklighet kan i dag vara att det finns 23 barn på en yngre barnavdelning.

Resultat av diagram

Vi trodde att pedagogerna skulle uppleva tambur och matsituation som stressiga situationer. Här fick vi endast rätt till viss del, tambursituationen var näst högst rankad och kom efter personalbrist. Matsituationen kom dock inte ens med bland de situationer som upplevdes som mest stressande.

Pedagogerna med kortare yrkeserfarenhet i båda kategorierna tycker att planering (passa andras barn) var stressande vilket pedagoger med längre yrkeserfarenhet ej gjorde. Vi tror att det kan vara så att dessa pedagoger upplever det som svårt att ha kontroll när de har ansvar för, för många barn, det kan också vara en fråga om att kunna garantera barnens säkerhet. Bägge kategorier som har längre yrkeserfarenhet anser att personalbrist är den situation som stressar mest. De pedagoger som hade längre yrkeserfarenhet/ yngre barn och mindre grupp var de som tyckte att det var stressigast med inskolningen. Att de pedagoger som arbetat längst i yrket upplevde att vissa situationer var mer stressande som till exempel personalbrist,

inskolning och vardagsrutiner tror vi kan bero på att de har varit med så pass länge att de helt enkelt inte orkar på samma sätt eftersom tempot på förskolan har blivit högre.

Förskollärarna har även blivit tilldelade mer administrativa uppgifter vilket kan påverka. En annan bidragande faktor kan vara att barngrupperna idag är större än vad de tidigare har varit, trots detta är det färre pedagoger per barn nu. Att pedagoger med längre yrkeserfarenhet, yngre barn/mindre grupp tyckte att inskolningen är stressande kan vara att antalet barn som inskolas nu är fler än vad det varit förut, det är idag vanligare med gruppinskolningar än vad det var tidigare.

Samband mellan de olika stressande faktorerna.

Personalbrist var den största faktorn som bidrog till stress bland pedagogerna. På grund av personalbrist blev det en dominoeffekt. Av egen erfarenhet, så vet vi att de finns tillfällen då man väljer att inte ta in vikarier eftersom det kan bli mer oroligt för barngruppen, men även blir mer jobb för oss i personalen. Pedagogerna menar att det kan vara svårt att ha full koll på barngruppen när det fattas personal eller om man har en ny vikarie (Johansson, 2003).

Pedagogerna blev stressad på grund av att inte veta om man skulle få någon vikarie och när man väl fick det, kunde även detta vara stressande eftersom det inte alltid fungerade. Även om det fungerade så läggs den största arbetsbördan på den ordinarie personalen och detta kan i sin tur påverka barnens säkerhet. Att få vikarie kan även vara ett organisatoriskt problem eftersom det inte alltid finns vikarie att tillgå i bemanningspöler, men det kan även vara så att man inte får ta in någon på grund av dålig ekonomi.

Personalbrist övriga faktorer organisation.

Här fick vi oss en tankeställare och pedagoger öppnade våra ögon genom att tala om vardagsrutiner som ej pedagogiska. Respondenterna reagerade på att man som pedagog ägnar så mycket tid åt att göra icke pedagogiska uppgifter, den tiden skulle man istället kunna ägna åt barnen. Vi kan se att vissa saker som stressar pedagogerna i förskolan och förskoleklass är globala som till exempel de krav pedagoger har på sig från organisationen, tidsbrist och icke pedagogiska uppgifter.

Faktorer som yrkeserfarenhetens längd, ålder och utbildning

Dahman, (2010) betonar att längden på yrkeserfarenhet har stor betydelse, men ju längre en nybörjare hinner arbeta desto säkrare blir hon/han i sitt yrke och man lär sig med tiden att lindra och hantera stress på ett bättre sätt (citerat i Drefys & Drefys, 2009).

Pedagogerna uttrycker att barnens ålder är en stor stressande faktor, beroende på vilken åldersgrupp man arbetar med. Vissa pedagogerna ansåg att utbildningen är en faktor som kan påverka förhållningsättet i stressade situationer gentemot barnen, medan andra ansåg att erfarenheten eller hur du var som person var av större betydelse.

Som ny, anser Berglund (2007) att man har svårt att finna lösningar på problem som skapar stress och vi skulle vilja att detta togs upp mer i utbildningen.

Övrigt

Vi har fått en annan förståelse och kan förstå hur stressen och pedagogernas förhållningssätt ger konsekvenser i förskolan som till exempel att det kan bli kränkningar och att barnen inte alltid kan/får göra saker och ting i sin egen takt då tidspressen är för stor. Detta kan även leda till att pedagoger kan stoppa barnen och på så sätt tillfälligtvis hindra deras eget självbestämmande. Förståelsen har vi fått genom pedagogernas utsagor men även genom litteratur och egna erfarenheter. I detta examensarbete har vi försökt förklara för läsaren med hjälp av litteraturgenomgången och våra resultat hur de olika faktorerna som tagits upp, påverkar barnen och pedagogerna.

I och med att pedagoger blir stressade i vissa situationer så skapar de atmosfärer. I dessa atmosfärer skapar de kontrakt som är bindande, om hur barnen skall bete sig och på så sätt lär och uppfostrar pedagogerna barnen. Det nämns inte mycket i varje sig Lpfö 98 (Skolverket (2010) eller i Lgr 11 (skolverket, 2011) om vårt förhållningssätt. Båda läroplanerna menar dock att pedagogerna ska ha ett medvetet yrkesetiskt förhållningssätt. Har de inte tagit upp det för att det är underförstått att vi ska agera på detta sätt? Genom att synliggöra och poängtera förhållningssättet mer i läroplanerna, så kan man kanske undvika konsekvenserna och börja få pedagoger att tänka på ett mer medvetet sätt som även skapar kvalitet i vår verksamhet. Vår utbildning har inte heller tagit upp att stressen är relaterat till vårt yrke, ett förslag kan vara att ta in mer föreläsare inom detta område samt att låta de elever som kommer efter oss få tips och idéer om hur man kan förebygga stressen.

Förslag till ytterligare forskning. När vi gjorde studien blev vi nyfikna på hur stor påverkan erfarenheten, d.v.s. hur många år man arbetat inom yrket påverkade förhållningssättet i stressade situationer, vi gjorde ett litet nedslag, men det skulle vara intressant att veta mer om detta, eftersom vi bara har skrapat på ytan och att det endast finns lite litteratur om detta i ämnet.

Till sist vill vi poängtera att det är viktigt att vi mår bra i både kropp och själ för att bli mindre påverkade av stressen och på så sätt bevara vårt goda förhållningssätt.

Var och en av oss kan enskilt stå för arbetets innehåll.

Referenslista

Bigsten, Airi. (2002). *Hur kan personalens utsagor om yrkesetiska dilemman förstås i ljuset av olika teorier?* (Ledarskap i pedagogiska processen C-nivå, 10 hp).

Bigsten, Airi. (2004). *"Har du glömt hur man äter en smörgås?" - en studie om pedagogers förmedling och gestaltning av moral i förskolans praktik.* (Pedagogik med inriktning mot skolutveckling, D-uppsats 10 hp).

Bjereld, Ulf, Demker, Marie, Hinnfors, Jonas. (2009). *Varför vetenskap?* (3.rev.uppl) Lund: Studentlitteratur.

Björndal, R.P. Cato. (2003). *Det värderande ögat; observationer, utvärdering och utveckling i undervisning och handledning.* Stockholm: Liber.

Benner, P., Hooper- Kyriadis, P. Stannar, D. (1999). *Clinical wisdom and interventions in critical care : A thinking in critical care: A thinking in action approach.* San Francisco. W. B Saunders Company.

Colnerud, Gunnel & Granström, Kjell. (2002). *Respekt för läraryrket – om lärarens yrkesspråk och yrkesetik.* Stockholm: HLS förlag.

Dahman, Chadia. (2010). *Nyutexaminerade IVA-sjuksköterskors upplevelse av sin yrkesroll- Erfarenheter efter sex månader.* (Omvårdnadsvetenskap 15 hp, avancerad nivå. Intensivvård 2010).

Dreyfus, H& Dreyfus, S. (2009). *The Relationship of Theory and Practice in the Acquisition of skill.* BP. TC. CC. Benner, Tanner. & Chesla. (Red) *Expertise in nursing practice: caring, clinical judgment, ant ethics.* (ss. 1 -24) New York: LCC.

Ellneby, Ylva. (2008). *Stressade barn och vad vi kan göra åt det? 1: a pocket utgåvan.* Stockholm: Natur och Kultur.

Egidius, Henry. (1994). *Psykologi lexikon.* Stockholm: Natur och Kultur.

Esaiasson, Peter, m.fl. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad.*(3.rev.uppl.) Stockholm: Norstedts juridik.

Gren, Jenny. (2007). *Etik i pedagogiskt vardagsarbete.* Stockholm.

Gunnarsson, Jenny. (2011). *Stress i förskolan. En studie om hur några förskolelärare påverkas av stress, vilka orsaker det finns till stress och hur man arbetar för att minska stress.* Institution för pedagogik, psykologi och idrottsvetenskap (Examensarbete, 15 hp).

Hellman, A. (2010). *Kan Batman vara rosa? Förhandlingar om pojkighet och normalitet på en förskola.* Acta Universitatis Gothoburgensis. Göteborg Studies in Educational Sciences (Hämtad 20120220 <http://hdl.handle.net/2077/22776>)

- Holmsäter, Lena & Johan. (1995). *Avslappning- en energigivare!* SISU Idrottsböcker .Halmstad: Pintografen.
- Hundeide, Karsten. (2006) . *Sociokulturella ramar för barns utveckling – Barns livsvärldar.* Lund: Studentlitteratur.
- Jarl, Maria, Kjellgren, Hanna & Quennerstedt, Ann. (2007). I Pierre, Jon (red), *Skolans som politisk organisation* kapitel 2, förändringar i skolans organisation och styrning (s.35-44) Malmö: Gleerups.
- Johansson, Eva. (2001). *Små barns etik.* Stockholm: Liber AB.
- Johansson, Eva. (2003) . *Möten för lärande.* Pedagogisk verksamhet för de yngsta barnen i förskolan. Skolverkets monografiserie. Stockholm: Skolverket. HUwww.skolverket.se
- Kelly, Alison, L and Berthelsen, Donna, C (1995). *Preschool teachers 'experience of stress. Teaching and teacher education*11 (4):345-357.
- Levi, Lennart. (2002) . Stress- en översikt. Internationella och folkhälsoproblem. I Ekman& Arnetz (red) (2002) *Stress. Molekylerna, Individerna, Organisationen, Samhället* (s.44-61). Stockholm: LIBER AB.
- Linnér, Susanne. (2005). *Värden och villkor – pedagogers samtal om ett yrkesetiskt dokument.* Växjö University Press.Act Wexionensia.Nr.78/2005. Pedagogik Acta Wexionensia Nr 78/2005.
- Lundmark, Elisabeth & Hedman, Linda. (2007). *Sjuksköterskans erfarenheter av stress i arbetet och vilka konsekvenser det får för omvårdnaden.*(Examensarbete, i omvårdnad15 hp).
- Medikon* Band 4, lexikon/ uppslagsverk/ medicin (2000) Malmö: Bertmarksförlag AB.
- Mårtensson, Mia- Maria. (2007). *En studie av lärarens erfarenheter kring stress i klassrummet.* Högskolan Kristianstad.
- Nilsson, Emelie & Öhlander Josefine (2011) *Kräkning ja, mobbning njaa... Om kränkande behandling och mobbings existens i förskolan.* Gävle Högskolan.
- Nordstedts Svenska fickordbok. (2009) . Stockholm: Foto sätter AB.
- Orlenius, Kennert. (2001) . *Värdegrunden – finns den?* Hässelby: Runa förlag.
- Orlenius, Kennert och Bigsten, Airi. (2006) . *Den värdefulla praktiken. Yrkesetik i pedagogernas vardag.* Stockholm: Liber AB.
- Osbeck, Christina, Holm Ann- Sofie& Wernersson. (2003) . *Kränkningar i skolan. Förekomst, former och sammanhang.* Göteborgs universitet. (Värdegrunden rapport 5, tematiserad forskning, utbildning och regional utveckling inom skolans verksamhetsområde).

Rydqvist, Lars-Göran & Winroth, Jan. (1995). *Idrott, friskvård & hälsa. Friskvård i filosofi, teori och praktik*. SISU Idrottsböcker. Malmö: Skogs Grafisk AB.

Skolverket. (2005). *Allmänna råd och kommentarer. Kvalitet i förskolan*. Stockholm: Fritzes.

Skolverket. (2010). *Läroplanen för förskolan*. Lpfö 98. Reviderad 2010. Stockholm: Fritzes.

Stukát, Staffan. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

Thorsén, H. (1997). *Omvårdnads modeller, människosyn, etik*. Stockholm: Liber AB

Tsai, Fung, L. (2006). *Sources and manifestations of stress in female kindergarten teachers* *International Education Journal*, 2006, 7:3, (Hämtad 2013 1010 <http://ehlt.flinders.edu.au/education/iej/articles/v7n3/Tsai/paper.pdf>).

Währborg, P. (2009). *Stress och den nya ohälsan*. Stockholm: Natur och kultur.

Elektroniska källor:

(<http://www.lararforbundet.se/web/ws.nsf/documents/00377D31>) Hämtad 131003

(<http://sv.wikipedia.org/wiki/Hermeneutik>) Hämtad 131108

(<http://sv.wikipedia.org/wiki/Diskurs>) Hämtad 131109